

STORTINGET

Representantforslag 46 S

(2020–2021)

fra stortingsrepresentantene Nicholas Wilkinson, Kari Elisabeth Kaski,
Lars Haltbrekken og Karin Andersen

Dokument 8:46 S (2020–2021)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Nicholas Wilkinson, Kari Elisabeth Kaski, Lars Haltbrekken og Karin Andersen om helsehjelp til alle i Norge, også til papirløse migranter samt tilreisende EØS-borgere uten helsetrygdkort

Til Stortinget

Bakgrunn

Folk som er syke, bør få helsehjelp. Alle som oppholder seg i Norge, må ha rett til nødvendige helse-tjenester, basert på helsefaglige vurderinger.

Det er av stor viktighet for folkehelsen at alle som oppholder seg og bor i Norge, har nødvendig tilgang på god helsehjelp. Uten god helsehjelp kan helseproblemer utvikle seg til store fysiske og psykiske lidelser, og også føre til større risiko for smitte. Det er derfor i alles interesse at ingen grupper over tid mangler tilgang til nødvendig helsehjelp. Dessverre er det et lite mindretall som i dag ikke får helsehjelp.

Papirløse migranter

Papirløse migranter, eller irregulære migranter, er personer som bor i Norge uten papirer på gyldig oppholdstillatelse. Det er personer som har søkt om asyl, men fått endelig avslag på asylsøknaden, såkalt «Dublin-saker» der de det gjelder, har avgitt fingeravtrykk i annet europeisk land, personer med utløpt visum, personer som har hatt oppholdstillatelse, men av ulik grunn mistet den, og personer som aldri har registrert seg hos myndighetene.

Norsk organisasjon for asylsøkere (NOAS) anslår at 3 000–5 000 såkalte «ureturnerbare» har bodd mer enn fem år i Norge. De største gruppene er fra Etiopia/Eritrea, kurdere fra Irak/Iran eller statsløse palestinere fra flere land i Midtøsten. Politiet anslo i oktober 2020 at det var i underkant av 2 400 personer som oppholdt seg i Norge uten lovlig opphold. Anslaget omfattet ikke alle tilfeller, blant annet ikke personer med utgått visum.

Mange av disse kan uansett ikke sendes tilbake. Det kan bero på at landet det gjelder, ikke har et effektivt sentralstyre, at landet ikke har avtale med Norge, eller at det er tvil om vedkommendes identitet. Det kan også være fordi deres egne lands myndigheter nekter å anerkjenne dem som sine borgere og ta dem imot, og/eller de ikke får utstedt gyldige reisedokumenter. Dette gjelder forhold som ligger utenfor den enkeltes kontroll, og som hindrer disse personene i å kunne returnere frivillig eller at norske myndigheter kan returnere dem.

Oppropet «Vi er helsepersonell. La oss gjøre jobben vår»

Norsk Sykepleierforbund, Den norske legeforening, Norsk psykologforening, Kirkens Bymisjon, Norsk Folkehjelp, Norges Kristelige Legeforening og Leger Uten Grenser har samlet seg om et opprop under overskriften: «Vi er helsepersonell. La oss gjøre jobben vår».

I oppropet heter det:

«I følge dagens norske regelverk er papirløse migranternes rett til helsehjelp begrenset til øyeblikkelig hjelp og helsehjelp som er helt nødvendig og ikke kan vente. Papirløse skal i utgangspunktet betale for helsehjelpen, noe som ytterligere begrenser tilgangen i praksis.

Norsk helsepersonell, enten de er leger, sykepleiere

eller psykologer, utsettes dermed for et urimelig og uholdbart dilemma ved at de avkreves å fravike det grunnleggende prinsippet om å gi helsehjelp basert på behov.

Vår yrkesetikk krever at vi som helsepersonell skal ivareta pasientens interesser og integritet og behandle pasienten med omsorg og respekt, uansett hvem pasienten er. Helsepersonell skal bygge sin gjerning på respekt for grunnleggende menneskerettigheter, og på sannhet og rettferdighet i forholdet til pasient og samfunn.

Respekt for det enkelte menneskets liv og iboende verdighet er elementært i vårt virke. Helsepersonell skal understøtte håp, mestring og livsmot hos pasienten, og beskytte pasienten mot unødvendig begrensning av grunnleggende rettigheter.

Resultatet av dagens regelverk er at pasienter ikke får nødvendig helsehjelp, eller må vente til situasjonen blir akutt, noe som innebærer økt lidelse og risiko for dårlig behandlingsresultat.

Som leger, sykepleiere og psykologer er vi forpliktet til å hjelpe de med sykdom eller lidelser til å gjenvinne sin helse. Vi skal helbrede, lindre og trøste. Et regelverk som forskjellsbehandler eller ekskluderer enkelte grupper, er ikke forenlig med vår yrkesetikk.

Rett til helsetjenester må ta utgangspunkt i individets medisinske og psykologiske behov - ikke innvandringsregulerende hensyn. Vi oppfordrer norske myndigheter til å gi papirløse reell tilgang til helsehjelp, basert på helsefaglige vurderinger, yrkesetiske retningslinjer og menneskerettslige prinsipper.

Vi vil være leger, sykepleiere og psykologer. Håndheving av innvandringspolitikken overlater vi til andre.»

I dag er helsehjelp til papirløse migranter begrenset til akutt hjelp og helsehjelp som er helt nødvendig og ikke kan vente (jf. forskrift om rett til helse- og omsorgstjenester til personer uten fast opphold i riket). Gravide og barn har utvidede rettigheter, men ikke rett på blant annet fastlege. Ettersom de ikke er medlem av folketrygden, må de selv betale fulle kostnader for helsehjelpen. Dette innebærer at mange personer som oppholder seg i Norge, ikke får helsehjelpen de har behov for, noe som fører til alvorlige sykdomstilstander. Det øker smittefaren og øker kostnadene i helsesektoren siden alvorlige sykdomstilstander må behandles og koster mer enn folkehelseiltak. I tillegg møter Helsesenteret for papirløse migranter mange som ikke får sine rettigheter oppfylt.

Helsesenter for papirløse

Kirkens Bymisjon og Røde Kors startet opp Helsesenteret for papirløse migranter i Oslo for 11 år siden, og nå driver de også Helsesenteret for papirløse migranter i Bergen. Helsesentrene baserer seg på frivillig innsats fra dyktige fagpersoner som leger, sykepleiere, tannleger, psykologer, jordmødrer, sosionomer og fysioterapeuter. I Oslo behandlet 180 frivillige 800 pasienter og utførte om lag 3 300 konsultasjoner bare i 2019. Pasientene kom fra 120 ulike land. I Bergen samme år har 100 frivillige utført 525 konsultasjoner til fastlege, gynekolog, fysioterapeuter, psykolog og tannlege.

Helsepersonellet møter en mangfoldig gruppe kvinner, menn, barn og eldre, med ulike helseplager og ulik alvorlighetsgrad. Pasientene er blant annet kronisk syke, gravide, syke barn, psykisk syke og personer med infeksjonssykdommer. Helsepersonellet oppdager og følger opp alvorlig sykdom og gir livsnødvendige medisiner. Uten denne hjelpen ville pasientene fått alvorlige lidelser og plager. Det er hevet over enhver tvil at det er behov for å bedre helsetilbudet til papirløse mennesker som oppholder seg i Norge, både av humanitære grunner, av hensyn til den allmenne folkehelsen, og med hensyn til medisinsk etikk og menneskerettigheter.

Land som har bedre ordninger

Sverige

I Sverige ble det lagt fram en offentlig utredning på området i 2011 (SOU 2011:48 Vård efter behov och på lika villkår – en mänsklig rättighet).

Sverige har fra 2013 gitt personer uten oppholdstillatelse rettigheter på lik linje med asylsøkere, dvs. rett til «vård som inte kan anstå». Denne hjelpen inkluderer primærhelsehjelp, tannhelsehjelp og medisiner og blir dekket økonomisk med en egenandel på 50 kroner. Sosialstyrelsen fikk i oppdrag å utrede begrepet og kom til at

«Socialstyrelsens slutsats är att begreppet vård som inte kan anstå inte är förenligt med vårdprofessionernas yrkesetik som innebär att vård ges efter behov och att begreppet inte är anpassat till och medicinskt tillämpligt i sjukvården samt riskerar att äventyra patientsäkerheten. Vad som är vård som inte kan anstå får avgöras i det enskilda fallet av den behandlande läkaren eller tandläkaren.»

Seks regioner har valgt å gi lik helsehjelp som til resten av befolkningen.

England

Alle, inkludert personer uten oppholdstillatelse, har tilgang på gratis primærhelsehjelp der de betaler opptil 100 kroner per resept på medisiner. Personer uten oppholdstillatelse må betale selv for spesialisthelsehjelp, unntatt øyeblikkelig helsehjelp, helsehjelp etter overgrep og tortur, prevensjonsveiledning eller for smittsomme sykdommer.

Nederland

Personer uten oppholdstillatelse har rett på øyeblikkelig hjelp og «medisinsk nødvendig hjelp», inkludert svangerskapsomsorg og fødselshjelp. En kommisjon definerte «medisinsk nødvendig hjelp» som hjelp basert på eksisterende nasjonale veiledere, protokoller og etiske retningslinjer, uten hensyn til oppholdstid i landet eller betalingsevne. Om personer uten oppholdstillatelse ikke kan betale for helsehjelpen, kan le-

ger få dekket 80 pst. av kostnadene fra helsemyndighetene.

FNs syn

FNs komité for økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter har senest i sin sjette rapport om Norge (2020) kritisert Norge for brudd på menneskerettighetene ved ikke å tilby papirløse migranter helsehjelp på linje med resten av befolkningen. I rapporten ber FN Norge om å sørge for at papirløse migranter og EU-borgere uten helsekort får tilgang til helsetjenester i løpet av de neste 24 månedene.

Sosialistisk Venstreparti mener at Norge må gi helsehjelp til alle og sikre papirløse og ureturnerbare rett til nødvendig helsehjelp, medisiner og tannbehandling basert på helsefaglige vurderinger.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

1. Stortinget ber regjeringen endre § 5 bokstav a i forskrift om rett til helse- og omsorgstjenester til personer uten fast opphold i riket, slik at de som allerede er i landet, får primærhelsetjenester på linje med andre borgere.
2. Stortinget ber regjeringen opprette en finansieringsordning for behandlere, slik at disse kan få refundert utgifter og medisiner gitt til pasienter utenfor folketrygden, og komme tilbake til Stortinget med nødvendige forslag for å sikre dette.
3. Stortinget ber regjeringen sikre at personer uten fast opphold i riket gis tilgang til fastlegeordningen.

4. november 2020

Nicholas Wilkinson

Lars Haltbrekken

Kari Elisabeth Kaski

Karin Andersen

